

3. Вашків Л.П. Жанр передмови у літературознавчій практиці Богдана Лепкого. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка*. Серія: Літературознавство: матеріали міжнародної наук. конф. «Богдан Лепкий у полікультурному дискурсі Європи та Америки» / за ред. д.ф.н., проф. М.П. Ткачука. Тернопіль : ТНПУ, 2017. Вип. 47. С. 217–229.

4. Гром'як Р. Історія української літературної критики (від початків до ХІХ століття). Тернопіль : Підручники і посібники, 1999. 224 с.

5. Гром'як Р. Т. Літературно-критична діяльність Богдана Лепкого. *Гром'як Р.Т. Давнє і сучасне*. Тернопіль : Лілея, 1997. С. 211-217.

6. Гром'як Р. Проблема національної асиміляції і творчість Богдана Лепкого. *Гром'як Р. Орієнтації. Розмисли. Дискурси. 1997-2007*. Тернопіль : Джура, 2007. С. 125-136.

ТВОРЧІСТЬ ЮЛІАНА ОПІЛЬСЬКОГО В ОЦІНЦІ РОМАНА ГРОМ'ЯКА

Марія Данилевич

кандидат філологічних наук, доцент української та зарубіжної літератур і методик їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, mmd1010@tnpu.edu.ua

До осмислення історичної прози Юрія Рудницького, відомого під літературним іменем Юліан Опільський, у різні часи зверталися М. Гнатюк, Я. Дашкевич, М. Ільницький, Є. Пеленський, М. Рудницький, М. Семчишин, П. Ящук. Діапазон їхніх літературно-критичних оцінок відзначається небувалою широтою: від дещо іронічних у М. Рудницького до перебільшено величальних у М. Семчишина. Так, М. Рудницький писав про сумнівність історичних фактів, «герої деклямують про державу», про те, що «важко зрозуміти, чи пише автор з обов'язку чи з приємности». Є. Пеленський і М. Семчишин навпаки вказують на «наукову солідність» творчого доробку, широту тематики й проблематики. Ідеологічно заангажовані підрадянські критики (наприклад, П. Ящук, Б. Стахесв) в дусі тоталітарної доби «віднаходять» в історичних творах письменника

ненависть автора до так званого «буржуазного націоналізму» і католицької церкви. Однак усі одноголосно відзначають вагомий внесок Юліана Опільського у розвиток української історичної прози.

Професор Р. Гром'як у другій половині 80-х років ХХ століття активно долучається як до об'єктивного переосмислення спадщини письменника, так і до перевидання відомих й підготовки до друку його неопублікованих творів. Зокрема за сприяння вченого вперше в журналі «Тернопіль» побачили світ дві частини («Чорним шляхом» (1991) та «Івашко» (1993)) трилогії «Упирі».

У науковій розвідці «Історична проза Юліана Опільського» авторитетний літературознавець звертає увагу на сутнісні характеристики творчості письменника. Він зосереджується на своєрідності тематики і її естетичної реалізації, рисах індивідуального стилю, джерелах, актуальності та оригінальності художньої концепції української історії, що знайшла своє втілення в різножанрових творах письменника.

Р. Гром'як вперше вводить в науковий обіг рукописний багатосторінковий (768 с.) зошит під назвою «Житте» з родинного архіву письменника, де розміщені ранні творчі спроби, спостереження з реального життя, виписані ще юним Рудницьким цитати з історичних, етнографічних, географічних, літературознавчих праць, які він ретельно студіював у гімназійні й студентські роки, та його власні коментарі до них. На думку дослідника, рукопис є показовим джерелом, що засвідчує процес формування світоглядних орієнтирів майбутнього письменника, його зацікавлення історією і, що найважливіше, міркування стосовно сили художнього слова та його впливу на свідомість читача. Зокрема дослідник наводить цитату, в якій Рудницький роздумує над поняттями історичної та художньої правди та приходиться до висновку, що «в руках зручного філолога та історика фантазійне подання стається незбитим фактом і правдою не до заперечення» [1, с. 161].

У дослідженні Р. Гром'яка значне місце відводиться аналізу співвідношення історичної достовірності, вимислу і домислу у повістях Опільського. Вчений переконливо доводить, що «фантазія письменника

спиралася на історичну достовірність, зафіксовану літописцями, археологами, мандрівниками, істориками» [1, с. 166]. А вигадка була необхідна для заповнення прогалів у реконструкції деталей тодішнього побуту, зовнішності героїв тощо. Це сприяло створенню цілісної картини минувшини, характерів, ландшафту.

Дослідник також зосереджується на обґрунтуванні доречності певної тенденційності, публіцистичних вкраплень в художню тканину творів, патріотичного пафосу. На його думку, «творча уява письменника-історика жила в органічній злагоді з філософом-педагогом». Опільський жив і творив у часи складних міжнаціональних і міжрелігійних стосунків, української бездержавності, станових конфліктів. Він бачив свою місію в обстоюванні національної гідності свого народу, проте намагався не забувати і про загальнолюдські цінності. В процесі аналізу Р. Гром'як доказово засвідчує, що концептуальними для письменника були ідеї свободи, вірності, справедливої влади, важливості закону. У його художній концепції зображення минувшини завжди спроектоване на сучасність задля засвоєння уроків історії, уникнення помилок і успішного утвердження державницької ідеї. Тому автор у спілкуванні зі своїм читачем «не покладається тільки на своїх героїв в утвердженні концепції твору, а й перебирає від них слово для безпосереднього вираження авторської позиції» [1, с. 173].

Професор Р. Гром'як у невеликій за обсягом розвідці зумів показати своєрідність історичної прози Юліана Опільського, окреслив широке коло порушених у ній проблем, їх актуальність і зацентрував на потребі подальшого глибокого осмислення й важливості популяризації творчості письменника.

Література

1. Гром'як Р. Історична проза Юліана Опільського. *Гром'як Р. Давнє і сучасне: вибрані статті з літературознавства*. Тернопіль: Лілея, 1997. С.159-174.